

zulke omstandigheden maar eens zoeken naar den schrijver van juist deze brochure!"

Zonder moeite vond hij er achten-veertig!

Op den kop af vier dozijn!

Vraag eens hoeveel hij er met moeite zou hebben ontdekt!

En dan gaat het alleen over predikanten, die hem bekend zijn.

Hoeveel kunnen er hem nog onbekend zijn!

Met moeite had hij er zeker nog wel tweemaal vier dozijn kunnen krijgen. Dat maakt twaalf dozijn. Niet een gros. Die zijn natuurlijk het gros. Zoodat men zou kunnen zeggen, dat het gros der predikanten in „H. V.” hoort.

En dan nog die aan Dr G. onbekenden.

Men mag aannemen, dat niet alle predikanten hun diep geheim aan Dr G. als aan hun biecht vader verraden. Laat ons veronderstellen, dat 1 op de 5 dit doet. Dat is toch zeker aan den lagen kant. Dan moeten er 5×144 predikanten met Geelkerkianisme besmet zijn. Alzoo naar ruwe schatting een goede 700. Derhalve meer predikanten dan er predikanten in onze kerken zijn. Want er zijn er nog geen 600. Hoort toch eens menschen, hoe erg het in de Gereformeerde Kerken is gesteld.

Men zal zich herinneren, hoe Dr Geelkerken indertijd berekende, dat $\frac{1}{4}$ van de kerk van Amsterdam-Zuid achter hem stond. Maar het vreemde deed zich daarbij voor, dat na de scheuring er ongeveer $\frac{1}{4}$ van het getal leden in die kerk was overgebleven. $\frac{1}{2}$ was opeens $\frac{1}{4}$ geworden. Wat was er geschied? Dat één achtste was binnen een week zóó uitgekomen in menigte, dat het zich had verviervoudigd.

De mededeeling van Dr G. heeft natuurlijk de toelag om in „H. V.” blijdschap, maar vooral om in de Gereformeerde Kerken onrust te wekken.

Doch zoo iemand een zweempje van onrust in zich voelt opkomen, dan gelieve hij te bedenken, dat de rekenkunde van Dr G. van die van Bartjes veel verschilt.

Trouwens, is achten-veertig niet te onthouden in 4 en 12 en zijn 4 en 12 niet symbolische getallen? Is dan de hypothese zoo ongerijmd, dat die 48 predikanten behooren tot een hogere werkelijkheid?

Hoe gemakkelijk men er van die zijde toe overgaat om Gereformeerden te annexeren bij het schisma bewijst Dr G.'s collega, Ds Buskes.

Over de benoeming van Dr L. van der Horst tot hoogleeraar aan de Vrije Universiteit schreef deze: „Intusschen is tot hoogleeraar in de psychiatrie en de experimenteele psychologie benoemd Dr L. v. d. Horst, die in den strijd tegen Assen en voor Dr Geelkerken een voortaanstaande plaats heeft ingenomen. Dr L. v. d. Horst staat vierkant tegenover Assen. Natuurlijk is dit aan de Vrije Universiteit zeer wel bekend. Toch schrijft Prof. V. Hepp in „De Reformatie” van Dr L. v. d. Horst „een man van wien de faam uitgaat, dat de Gereformeerde beginselen hem van harte lief zijn”. Ik schrijf deze woorden niet neer om onrust te stoken. Ik wil er alleen op wijzen, dat men aan de Vrije tegenover het volk den schijn aanneemt het met Assen eens te zijn, maar tegelijk een man tot hoogleeraar benoemt, van wien iedereen weet, dat hij tegen Assen zeer ernstige bezwaren heeft.”

Totnuogtoe hadden wij den indruk, dat Ds Buskes er niet van hield dingen en personen in een verkeerd daglicht te plaatsen.

Maar hij maakt het ons wel moeilijk.

Waarom verzwijgt hij in dit bericht in „W. en G.”, dat Dr L. van der Horst zich niet alleen uit „W. en G.” heeft teruggetrokken, maar voor geruimen tijd reeds met de schismatische kerk van Amsterdam-Zuid heeft gebroken en tot de Gereformeerde Kerk is teruggekeerd?

Dit kan Ds Buskes niet onbekend zijn.

Dit feit is toch zeker niet zonder gewicht.

Het verzwijgen daarvan kan niet anders dan opzettelijk zijn.

Hoe is dit te rechtvaardigen?

Hij getuigt, dat het hem niet te doen is om onrust te stoken, maar dat men aan de Vrije Universiteit — want daarop komt het neer — het Gereformeerde volk een rad voor de oogen draait.

Erg veel verschil zien we tusschen het een en het ander niet.

We nemen aan, dat het Ds Buskes' doel niet is om onrust te stoken.

Maar hij weet heel goed, dat dit toch de portie van zijn daad is.

Zijn woorden zouden, indien men er naar luisterde, het vertrouwen in de Vrije Universiteit ondermijnen.

Weet Ds Buskes, wat er aan de Vrije Universiteit is geschied vóór tot de benoeming van Dr van der Horst is overgegaan?

Laat hij het Dr van der Horst zelf maar eens vragen of hij „vierkant tegenover Assen” staat.

Hij zal het wel anders vernemen.

De wijze, waarop Ds B. over deze zaak zich uitliet en met deze zaak zich liet liet, moet op z'n zachtst als lichtzinnig en onverantwoordelijk worden veroordeeld.

Als die 48 predikanten van Dr G. even principieel aan den kant van het „H. V.” staan als Dr van der Horst, dan hoop ik, dat zij nog lang en met eere in onze kerken zullen dienen.

HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

De vragers onder onze lezers lieten m'n zomer-vacantie wel belangrijk vroeger ingaan dan de officiële, doch tot m'n genoegen schijnen ze haar niet zooveel later te willen doen eindigen. Ten minste, als de enkele vragen, die inkwamen, de voorloopers zijn van meerdere. Omdat de voorraad nog niet groot is, zal ik het — doch onder de uitdrukkelijke verklaring, dat ik niet geacht wil worden, daarmee een praecedent te scheppen — ditmaal niet de keur van het „geestelijk” in den titel dezer rubriek, maar niet al te ernstig nemen.

Een onzer lezers vraagt, of het, gezien het heidensch cachet der Olympische Spelen, die dezen zomer te Amsterdam gehouden werden, niet de roeping der kerken is, tegen het houden dezer Olympiade binnen onze grenzen protest aan te tekenen, en met name ook H. M. de Koningin kenbaar te maken haar droefheid over Harer Majesteits bezoek aan de Olympiade, en dat nog wel op den Dag des Heeren.

Er ligt altoos iets bijzands in, vragen als deze niet aanstonds bevestigend en met hartelijken bijval te kunnen beantwoorden.

In een tijd, waarin de neiging bij veel christenen tot berusten en meegaan in allerlei toestanden en gewoonten waartegen hun uit het Woord verlicht oordeel toch in verzet staat, met den dag toeneemt, en zooveel onder de leden der gemeente van Christus, óók van de Geref. Kerken, zich weinig rekenschap geven van de roeping hunner kerk ten opzichte van de Overheid — doet het zoo goed te merken, dat er toch altoos óók nog geloovigen zijn, die het publieke leven in 't licht der H. Schrift zien, en zich rekenschap geven van de roeping, die de Kerk des Heeren ten opzichte daarvan heeft. En elke stem, die daarvan blij geeft, zou men daarom zoo gaarne aanstonds bijvallen.

Daarbij komt nog iets anders.

In elken roep om protest tegen wat zich niet verdraagt met de roeping van een gedoopt volk en van een christelijke overheid, is altoos een element van recht en waarheid. Protesteeren tegen het kwaad, in welken vorm en in welken kring het ook opkomt, schijnt altijd en voor ieder, indien al geen dringende plicht, dan toch goed en loffelijk. En wie er niet aanstonds woerklink op geeft, maakt licht den indruk van slap of laf te zijn.

Toch mogen we ons door dergelijke overwegingen niet laten verlokken, om elk protest tegen wat voor den toets van 't Woord Gods niet bestaan kan, maar aanstonds te steunen.

Met de redeneering: dat en dat is in strijd met den wil Gods, en dus, protesteeren, zijn we hier niet klaar. Daarmee zijn we zelfs niet klaar in ons persoonlijk leven.

Elk geloovige is geroepen overal en te allen tijde tegen alle zonde te strijden, niet alleen bij zichzelf, maar ook bij zijn naasten.

Doch niemand denkt er aan, dat dit hem de verplichting zou opleggen, om tegen alle zonde, die hij ziet bedrijven of waarvan hij op eenigerlei manier hoort, in den vorm van bestraffing of protest op te komen.

Vooreerst zou dit het onmogelijke van ons vor-

deren. En in de tweede plaats beseffen we, dat tijd, omstandigheden, levensverhoudingen en tal van andere dingen meer, bestraffing of protest misplaatst en naar menscheijke berekening, volkomen nutteloos kunnen doen zijn, of misschien zelfs het tegengestelde kunnen doen uitwerken van wat we bedoelen.

En nu is het volkomen waar, dat we met het overwegen van deze en dergelijke gegevens zeer voorzichtig moeten zijn, omdat ons arglistig hart er zoo spoedig bij is, daarin een ontheffing te zoeken van wat ons niet aangenaam is — maar het is dan toch een feit, dat we, ook onder dit voorbehoud, onze roeping tot protesteeren dagelijks begrenzen. En dat we dat doen uit overwegingen, die onze conscientie niet bevleken.

Ditzelfde nu geldt ook ten opzichte van de roeping der kerk om te protesteeren tegen zonden in het openbare leven, hetzij bij het volk, hetzij bij de overheid.

Te willen, dat ze tegen al wat er in het publieke leven zondigs is en gedaan wordt bij protest in verzet kome, zou — dat voelt ieder — van de kerk het onmogelijke eischen.

Ze is dus gedwongen zich te beperken.

Doch nu komt de lastige vraag, wat bij die beperking als maatstaf zal gelden, d.w.z. tegen wat voor zonden ze wel openlijk bij protest in verzet zal komen en welke geacht moeten worden daar buiten te liggen.

Bij de beantwoording van die vraag zal dan in de eerste plaats moeten moespreken de roeping welke de kerk als zoodanig, ten aanzien van 't publieke leven in het algemeen, naar het Woord, van 's Heeren wege heeft.

Want ook hier moet, als overal, behoorlijk onderscheiden worden tusschen wat behoort tot de roeping der geloovigen individueel en in den band der onderscheidene levenskringen: huisgezin, familie, vereeniging enz. — en wat hun roeping is als gemeente van Christus. En bij deze laatste moet dan nog weer onderscheiden tusschen wat behoort bij de gemeente in organischen zin, en bij de kerk institutionair genomen.

Doch dan zijn we er nog niet.

Want ook als men dan het veld voor de bemoeiing van de geïnstitueerde kerk (waarover het hier nu gaat), naar alle kanten behoorlijk heeft afgebakend, moet, wijl ook beperking geboden is, nog de vraag beantwoord: welke zonden onder het publieke oordeel der kerk vallen, en tegen welke ze openlijk, in den vorm van bestraffing of protest, haar woord moet doen uitgaan.

Ik stel deze vragen hier niet om ze te beantwoorden — daarvoor is het hier de plaats niet — maar om te doen gevoelen, dat men in gevallen als dat ons nu bezighoudt, niet klaar is met ijver tegen het kwaad en met goeden wil om er tegen te getuigen — maar dat daarbij allerlei theoretische en praktische vragen aan de orde komen. Ook praktische.

Tot deze laatste behoort b.v. deze, of de zonde, waartegen de kerk in een protest getuigend en bestraffend zal optreden, behalve dat haar karakter zulk optreden rechtvaardigt, ook voldoende verzet vindt in de conscientie der geloovigen, om het woord der Kerk het stempel van waarachtigheid op te drukken.

En dan voorts om ook hierop nog de aandacht te vestigen, of men niet door protest of getuigenis tegen eenig bepaald kwaad, den schijn op zich laden kan van een ander, dat mogelijk veel schuldiger en gevaarlijker is, doch waartegen nooit een openbaar getuigenis uitging, licht of althans minder ernstig te achten.

Voor al deze zielkundige zijde van het vraagstuk lijkt me van zeer groote beteekenis.

Ook bij de beantwoording der vraag, die onze lezer v. W. aan de orde stelde.

Het zal hem zeker niet moeilijk vallen tal van misstanden, instellingen, gewoonten, vermaken en volkszonden — door de overheid zelve in 't leven geroepen, of anders bevorderd of geduld — die niet minder, die nog veel eer onder het oordeel van de Kerk des Heeren vallen dan de Olympische Spelen.

Afgezien van dit alles, behoeft het overigens te verwonderen noch te ergeren, dat er vanwege de Gereformeerde Kerken geen protest uitging tegen de gehouden Olympiade.

Het zou geen houding gehad hebben zoo ze

getuigd was, of hadden, vaardige priede z geweest.

De ge

haar di

hetzelve

Chr. Ge

Met w

wat ik c

ook vo

daarom

Met

die hij

volgend

V.

Van

anna

Skram"

een der

schreef

taling v

gezinsro

vijftiger

de beide

om hun

om dez

lungstef

Eigen

heel afz

andere

van, en

rairen r

om wie

groepeer

in betre

wat nie

donker

cuncen

duw v

beeld v

Vere" z

noemen

van per

altijd i

het boe

rair-goe

min of

scheides

Bij d

cies an

maar e

leden z

moge r

zoodat

staan, s

ject v

leven

anders

den, s

alszood

binding

len. R

het typ

neele

Emma,

effecten

een ac

wereld

daarin

vishje

die af

aparte

dan he

deze fa

komt d

wonen

integre

een gel

Nu l

karakte

bijzond

gevaar,

wil du

derlijk

fen we, dat
n en tal van
protest mis-
g, volkomen
schien zelfs
ten van wat

we met het
gevens, zeer
rglistig hart
ntheffing te
is — maar
k onder dit
eeren dage-
n uit over-
beveleken.
ate van de
egen zanden
volk, hetzij

in het pu-
bril bij pro-
el ieder —
ken.

wat bij die
d.w.z. tegen
j protest in
eten worden

ag zal dan
i de roeping
nanzien van
het Woord,

oorlijk onder-
oor tot de
in den band
uisgezin, fa-
n roeping is
deze laatste
ussen wat
hen zin, en

voor de be-
aarover het
oorlijk heeft
geboden is,
onden onder
n, en tegen
i bestraffing
itgaan.

ze te beant-
laats niet —
in gevallen
is met ijver
om er tegen
erlei theoreti-
orde komen.

of de zonde,
getuigend en
maar karakter
oende verzet
gen, om het
achtigheid op

de aandacht
of getuigenis
hij op zich
k veel schul-
en nooit een
althans min-

a het vraag
ekenis.

ag, die onze

allen tal van
vernaken en
ve in 't leven
schuld — die
het oordeel
in de Olym-

met overigens
er vanwege
uitging tegen
bben zoo ze

getuigd hadden nog eer de Olympiade geopend was, of de plannen er voor reeds genoeg tekening hadden, om een protest uit te lokken en te rechtvaardigen. En tijdens of onmiddellijk na de Olympiade zijn onze Kerken niet in Synode saam geweest.

De gelegenheid om er tegen te getuigen heeft haar dus, ook al zoude ze in dit opzicht van hetzelfde oordeel zijn geweest als de Synode der Chr. Geref. Kerk, onthouden.

Met wijziging overeenkomstig het geval, geldt wat ik op de eerste vraag van v. W. antwoordde, ook voor de tweede. Kiescheidshalve schrijf ik daarom daárover niet afzonderlijk.

Met het antwoord op nog een andere vraag, die hij me zond, hebbe v. W. geduld tot een volgend nummer.

V.

LITERATUUR EN KUNST.

„De Familie Kruse”, door Jeanna Oterdahl.

Van de bekende Zweedsche Schrijfster Jeanna Oterdahl, over wier romans „Inger Skram” en „Het Huis met de Rozenhaag” we in een der artikelen van den vorigen jaargang geschreven hebben, is weer een nieuw boek in vertaling verschenen: „De Familie Kruse”, een gezinsroman uit het Stockholmsche leven van de vijftiger jaren der 19e eeuw. En zoo goed als de beide vorige romans de aandacht waard waren om hun onderscheidene qualiteiten, zoo goed, en om dezelfde reden, verdient dit nieuwe boek belangstelling.

Eigenlijk is een gezins- of familieroman een geheel afzonderlijk roman-type. Hij verschilt van elke andere romansoort in bouw. Immers, eigenschap van, en ook voorwaarde voor den goeden literairen roman is, dat hij een centrale figuur heeft, om wien zich alle andere optredende personen groepeeren en die tot elke geschetste verhouding in betrekking staat. Dat beteekent niet, dat alles, wat niet die figuur rechtstreeks belangt in het donker blijven moet, maar het eischt, dat de lichtconcentratie op hem of haar valt en niet de schaduw van druk-bewegende bijfiguren zijn of haar beeld verdonkert. Een roman als Couperus' „Eline Vere” zouden we in dezen ten voorbeeld kunnen noemen. Dat boek wemelt, om zoo te zeggen, van personen en gebeurtenissen en toch staat Eline altijd in het middelpunt en is iedere lijn van het boek een verdieping van haar beeld. De literair-goede roman is een eenheid, waarvan we, min of meer duidelijk, de deelen kunnen onderscheiden.

Bij den familieroman echter staat de zaak precies andersom. Die heeft niet één hoofdfiguur, maar even zooveel gelijkwaardige personen als er leden zijn van de familie of het gezin. De eene moge meer belangwekkend zijn dan de andere, zoodat de figuren niet als soldaten in een gelid staan, elk individueel mensch is op zichzelf object van beschouwing en het gezin en gezinsleven, dat onderwerp is van den roman is niet anders dan de som van de, vaak zeer onderscheiden, samenstellende waarden. En de roman, die alszoodanig een eenheid wezen moet, is de verbinding van de verschillende, afzonderlijke deelen. Robbers' „De roman van een gezin” is hier het typeerende voorbeeld. Daarin treden ten tonele Jan Croes, de zakenman en zijn vrouw Emma, die geheel haar leven leeft; de zoons: een effectenhandelaar, een student, een H.B.S.-er, en een achterlijke schooljongen, die elk hun eigen wereld hebben en zonder contact met de anderen daarin verkeerden, de dochters Jeanne en het bakvischje Noortje, die elkanders antipoden zijn — en die alle, afzonderlijkheden ieder op zichzelf en aparte objecten van zielkundige ontleding, vormen dan het gezin, welks leven product is van al deze factoren. De eenheid van een roman als deze komt dus van buiten-af, terwijl die bij den gewonen roman van binnen-uit ontstaat. Dat is het integreerende verschil, dat den gezinsroman tot een geheel eigen type maakt.

Nu behoeft het wel geen breed betoog, dat dit karakter aan den Auteur van den gezinsroman bijzondere eischen stelt. Heel licht loopt hij het gevaar, dat zijn roman als roman mishikt, dat wil dus zeggen, dat de afzonderlijkheden afzonderlijkheden blijven en niet tot een werkelijke een-

heid samengroeien. Zijn boek wordt dan een soort levende-beelden-spel, waarin wel elk beeld beweegt, maar weer stilstaat zoodra de regisseur zijn aandacht aan een ander deel van het toneel wijden moet. En dat, terwijl het de taak is, van den gezinsroman een gezinsleven te tekenen als spiegel van het groote leven daarbuiten, dat op ieder lid van het gezin zijn eigen stempel zet.

Handelen we dus in dit artikel over den gezinsroman „De Familie Kruse” van Jeanna Oterdahl, die in haar vorige boeken de bewijzen gegeven heeft, dat ze is een Schrijfster van onmiskenbaar talent, dan gaat het om de vraag, of deze roman werkelijk tot een gezinsroman is gegroeid.

De Zweedsche pers, zooals blijkt uit voorin het boek afgedrukte recensies, was zeer tevreden over den roman, noemde dien „een der beste boeken, die dit jaar zijn uitgekomen” en kende hem „grootte waarde (toe), zoowel als roman met zijn fijne karakterteekening, als ook uit het oogpunt van beschavingsgeschiedenis”. En deze lof is verdiend. Het boek heeft inderdaad beteekenis als roman en geeft stellig een goeden indruk van het leven der gegoede Stockholmsche kringen in het midden der vorige eeuw. Inzoverre beantwoordt het dus aan de eischen, die aan den familieroman te stellen zijn. Maar de eigenlijke kracht van de Schrijfster, zooals die zoo duidelijk blijkt uit „Inger Skram” ligt toch niet in de compositie der afzonderlijkheden, maar in de teekening en analyse van die afzonderlijkheden zelf. Het licht is diffuus — en dat is juist — maar het blijft diffuus, omdat niet het gezin als geheel, maar enkele personen daaruit als Mevrouw Kristina, de moeder, en Agnes de pleegdochter over de andere figuren domineeren. We zien dat, als we het begin en het slot van 't boek samenvatten.

De familie Kruse is het gezin van den rijken brouwer Maarten Kruse, een goed, warm-voelend mensch. In zijn jeugd is hij bevriend geweest met Knud Lind, die later als predikant uit zijn gezichtskring verdween, maar dien hij zich nu, bij het begin van 't verhaal, weer herinnert, als hij droomt, dat Lind hem hulp vraagt voor zijn twee dochttertjes. Straks blijkt deze droom een soort van visioen geweest te zijn, als in een der volgende hoofdstukken verteld wordt, hoe de predikant op de jacht verdrinkt en zijn ouderlooze dochttertjes (de moeder is sinds een paar jaar dood) naar Stockholm trekken om daar een onbekende tante te zoeken. En wanneer dan, na velerlei omzwervingen, deze kinderen Kruse ontmoeten, weet hij zijn taak. Na overleg met zijn vrouw neemt hij de beide meisjes, Agnes en Netta, bij zich in huis.

Deze daad nu is de spil van het heele verhaal. Want we zien haar als een daad van opoffering (Kruse heeft zelf vier kinderen, die veel zorg eischen), maar die straks rijke belooning geeft. En ook zijn deze meisjes, of ten minste Agnes, de eigenlijke hoofdfiguren van het boek. Haar blijven we zien: in het opgroeien met Kruse's eigen kinderen, in haar toewijding voor Mevrouw Kruse en straks voor Stephan, den tweeden zoon des huizes, in haar liefde, voor alles en allen. En aan het slot, als de debacle over het gezin gekomen is en Mevr. Kruse als arme weduwe achterblijft, staan Agnes en Netta weer op den voorgrond. Dan zijn ze haar troost en vindt zij in het meeleven der pleegdochters en vooral nu ook van Netta (want Agnes trouwt met Stephan) het groote loon voor de daad van hulpvaardigheid, die zij eens verrichtte.

Dit alles is mooi en boeiend beschreven, zuiver ook van ontleding en nergens door sentimentaliteit ontserd. Maar het is een afzonderlijkheden, als waarvan we boven spraken, een fragment van den roman van een gezin, dat niet met het overige volkomen tot een harmonische eenheid vergroeit. Dit element staat van meet aan in het volle licht; het blijft de lichtconcentratie ontvangen en is daardoor eigenlijk een roman in den roman. Het zijn ongetwijfeld de bijzondere eigenschappen van analyse en uitbeelding, die dit veroorzaken en we aanzelen geen oogenblik met te zeggen, dat en Mevrouw Kristina en Agnes prachtfiguren zijn, doch in den familieroman, die immers moet zijn samenbinding van onderscheidene, doch gelijkwaardige deelen, is zulk een sterk geaccentueerd element een onevenwichtigheid, die tot gevolg heeft, dat het licht niet ten volle valt op het gezin.

Voor het overige echter is „De Familie Kruse” een boek, dat werkelijk de qualificatie: van groote waarde en als roman en uit het oogpunt van beschavingsgeschiedenis, verdient. Want in de lotgevallen van Maarten Kruse en zijn zes kinderen krijgen we een voortreffelijk getypeerde teekening van den tijd te genieten en deze personen met bijfiguren als Muller, de oude bediende en Cilla, het trouwe „familiemeubel”, maken het geheel tot een boeienden roman, dien men van 't begin tot het einde (en 't is een lijvig boek!) met het grootste genoegen leest.

In hoofdzaak komt de inhoud neer op het volgende.

Kruse is groot-zakenman, die zijn huis ook op grootten voet heeft ingericht, maar óók een weldoener van anderen en een helper in allen nood. Daardoor valt immer een koesterende warmte in zijn huis en is het leven der familie, door de zorgzame vrouw des huizes bovendien uitnemend geleid, rijk en gelukkig. Maar die goedgeefschheid van den vader wordt aller ongeluk. Want tegen den raad van zijn oudsten zoon in, die hem vóór zijn vertrek (hij zal, als opvolger in de zaak, een relatieris ondernemen) nog waarschuwt, blijft hij borg voor een firma, wier soliditeit twijfelachtig is. En als dan na eenigen tijd de debacle komt en die firma failliet gaat, is Kruse totaal geruïneerd. Zoozeer schokt hem dat bericht, dat hij dood ineenzakt, en als Thomas, de zoon, die telegrafisch teruggeroepen is, in Stockholm aankomt, vindt hij slechts de puinhoop van wat hij verliet.

Al het rijke bezit uit het groote huis moet worden verkocht, Mevrouw Kristina moet als een arme weduwe naar Upsala verhuizen om daar bij een vroegere huisjuffrouw der familie haar intrek te nemen en de welvaart maakt plaats voor de grootste onthoring. Maar dan zijn het de getrouwen van het huis, Muller, de ietwat excentrieke bediende, en Cilla, de trouwe gediensstige, die uitkomst brengen. Muller heeft een kostbare verzameling vlinders, die hij te gelde maakt en Cilla heeft haar zuinig beheerde spaarcenten — en van dat geld huren ze in Stockholm een huis, koopen terug verschillende erstukken der familie als meubilair en zoo kan Mevrouw Kristina met de kinderen, voorzover die niet reeds „in betrekking” zijn gegaan, weer een eigen woning betrekken, met eigen huisraad gemeenbeld.

Nu schuilt de waarde van dit verhaal niet in het verhaal zelf. Men kan, zoo men wil, zelfs van gelukkige toevalligheden en onwaarschijnlijke gelukigheden spreken. De kracht ligt in de karakterteekening: van Mevrouw Kristina en Agnes en Kristin, de dochter, en Muller en Cilla — we kunnen gerust zeggen van alle optredende personen. En in deze gave typeeringen, dat aanvullen door den een van den ander, de juiste belijning van ieders plaats in het geheel van 't gezin, is toch deze roman een alleszins goede proeve van den familie-roman, zoodat we, als conclusie van onze beschouwing en in antwoord op de vraag, die we aan het begin van dit artikel stelden, kunnen zeggen, dat de roman, ondanks de boven-gevoemde onevenwichtigheid, als gezinsroman geslaagd mag heeten.

Als verhaal op-zichzelf, als lectuur zoo men wil, is hij zelfs bijzonder goed. En, wat voor ons de waarde ervan verhoogt, hij is van een christelijken geest doortrokken. Zelfs is de strijd van Mevrouw Kristina om berusting in Gods weg, als Zijn hand zoo zwaar het gezin treft, een der mooiste passages.

C. T.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

„De Haardvuren brandende”.

Dat is maar een lastig ding, dat men in „De Reformatie” zijn eigen boek moet aankondigen, als men het tenminste aangekondigd wil hebben en moet aanbevelen, als men het tenminste aanbevelen wil hebben. Dat kan men toch eigenlijk niet doen! Ja, maar hij nader inzien vraag ik mij toch ook af, waarom niet. Wie de moeite genomen heeft, het te schrijven, wil toch wel graag, dat een ander de moeite neemt, om het te lezen. Hij meent toch ook, dat het wel noodzakelijk is, dat het gelezen wordt.

Ten minste, zoo gaat het mij met „De Haard-